

1600-luvun saarnakirjallisuuden partisiippiattribuutteja

»Hyvinoppinut mies ja hyvillä tavoilla kaunistettu matroona»

PIRKKO FORSMAN SVENSSON

1. Johdannoksi

1.1. Suomen kielen tiiviitä ilmaustyyppejä ovat lauseenvastikkeiden ohella sellaiset attribuuttirakenteet, joiden jäsenenä on aktiivin ja passiivin 1. ja 2. partisiippi, agenttipartisiippi tai ns. kieltopartisiippi. Nykysuomen kaudella tällaiset rakenteet ovat asiateksteissä lisääntyneet samalla kun useiden muiden nominaalirakenteiden määrä on vähentynyt (Pulkkinen 1972: 74–76). Käyttöä on osaltaan lisännyt pyrkimys välttää epäsuomalaisia attribuutteja: jälkiasemaiset paikallissijailmaukset ovat siirtyneet pääsanansa edelle apuna välittävä partisiippi (vrt. Saarimaa 1971: 167–170; Nuutinen 1976: 42–44, 80–82; Ikola 1986: 159–161). Attribuuttirakenteet kuuluvat kielemme erikoisuuksiin: germaanisten kielten kahta partisiippiä vastaa suomessa neljä, minkä lisäksi suomen sijasysteemi sallii pääsanana etiset määritteelliset partisiipit, joiden käyttö esimerkiksi nykyruotsissa on vähäistä. Kielten välinen ero ilmenee Tuuli Forsgrenin tutkimuksesta (1986: 52), joka käsittelee asia-proosan partisiippien ruotsalaisia käännösvastineita: vain nelisenkymmentä prosenttia partis.attribuuteista oli käännetty partisiipilla. Suomen partis.attribuutti on kätevä tiivistyskeino, koska lyhyeen ilmaukseen voi sisällyttää suuren tietomäärän. Attribuuttirakenteita onkin runsaasti virka- ja sanomalehtikielessä. (Liikakäytöstä mm. Itkonen 1979: 98–102 ja Ikola 1982: 8–9.)

Helinä Koivisto jakaa väitöskirjassaan (1987: 5–6) attribuuttiasemaiset partisiipit verbaalisiin, adjektiivistuneisiin, leksikaalistuneisiin ja pronominaalistuneisiin partisiippeihin. Verbaalisuutensa säilyttäneistä partisiipeista noin 90 % voidaan korvata relatiivilauseella; määrätapauksissa tulee kyseen vain partis.attribuutti (mts. 6–7). Toisaalta sekä relatiivilauseen partisiippistamiseen että partisiippien adjektiivikäyttöön liittyy rajoituksia (Hakulinen–Karlsson 1979: 373; Koivisto 1986: 17–). Partis.attribuuttien adjek-

tiivisen käytön yleisyyttä osoittaa Koiviston luettelo (liite 1), jossa on kolmattatuhatta adjektiivistunutta partisiippia. Aktiivin 1. partisiipin rinnakaismuotona on usein mainittu partisiipin *inen*-johdos: Koiviston aineistossa runsaalla kolmanneksella, lounaismurteiden osalta peräti kolmella neljänneksellä *vA*-partisiipeista on rinnallaan *vAinen*-variantti (Koivisto 1986: 63–64, 1987: 403, 414). Adjektiivisten passiivin 2. partisiippien käyttöä on viime vuosikymmeninä vähennetty tietoisesti (Itkonen 1979: 86–87; Ikola 1986: 66–67).

1.2. 1600-luvun suomen kieliopit esittelevät partisiipit sekä konjugaatioiden yhteydessä että erillisessä partisiippijaksossa. Petraeus (1649) ja Martinius (1689) nimeävät muodot latinan mukaan: *rakastava* on aktiivin, *rakastettava* ~ *rakastettava* passiivin partisiipin futuuri, *rakastettu* passiivin partisiipin preteriti. Martinius esittää partisiippien ruotsalaisiksi käänkösvastineiksi relatiivilauseet *den som skall älska*, *den som bör älskas*, *den som är älskad*. Aktiivin 2. partisiippi *rakastanut* on tulkittu infinitiivin preteritin pluskvamperfektiksi, vastineena latinan *amavisse* (Petraeus s. 31–32; Martinius s. 54–55). Yhdyssanoista on esimerkkinä ilmaus *hyvin* ~ *korkiast oppenut*, derivaatiosta »denominaalijohdos» *juopunut*. Latinan malli on estänyt kirjoittajia näkemästä *nUt*-tunnusta muuna kuin *inen*, *llinen* ym. -johtimiin rinnastuvana. Vain derivaatiojaksossa on esitelty deverbaliijohdokseksi tulkittu *potkivainen*. Esimerkistöissä partisiipit ovat pääsanattomia, poikkeuksina Martiniuksen (s. 95) *Kirco kiwestä cudottu/ vel, tehty* ja *Lusika tehty hopiast*.

Suomen partisiipeille oli helppoa löytää käänkösvastineet juuri latinasta. Poikkeuksena on aktiivin 2. partisiippi, joka vain määrätapauksissa vastaa latinan partisiippia (Sjöstrand 1953: 108–111, 317–); ruotsissa ainoastaan intransitiivisilla resultatiiviverbeillä on aktiivimerkityksinen partisiipin perfekt (vrt. Wessén 1956: 141–142). Latina on vaikuttanut attribuuttiasemaisten partisiippien käyttöön ruotsissa (Wessén 1956: 143, 147, 151) ja saksassa, ja suomen partis.attribuuttien syntaksi on saanut vaikutteita sekä näistä kielistä että suoraan latinasta (vrt. Koivisto 1987: 3). Asia-suomelle tyypillinen partis.attribuuttien käyttö on nyky-suomen ilmiö; olisi odotuksenmukaista, että vanhan kirjakielen systeemi olisi sidoksissa esikuvakielten ja nimenomaan ruotsin käytäntöön.

1.3. Tarkoitukseni on selvittää 1600-luvun suomenkielisessä saarnakirjallisuudessa ja nykyproosassa käytettyjen partis.attribuuttien (funktio)erot. Tarkasteltavina ovat aktiivin ja passiivin 1. ja 2. partisiippi. (Vanha kirjakieli käyttää agentinkin yhteydessä passiivin 2. partisiippia, esim. Martinius s. 82–83: *Jumalalda luotu*, *Ihmiseldä lyöty*.) Vanhan kirjakielen ja nyky-suomen

systemin vertailussa ovat tarkasteltavina seuraavat aspektit:

- 1) Partisiippiattribuuttien taajuus ja frekvenssierojen tausta.
- 2) Partisiippimuotojen jakauma ja tekstikohtaiset erot.
- 3) Vakiopartiipit ja vakiosyntagmat.
- 4) Verbaaliset ja adjektiiviset partiipit sekä fraasiutummat.
- 5) Vanhan kirjasuomen partiippien vieraat esikuvat.
- 6) Partisiippien määritteet eri tekstilajeissa.

Perusaineistona on kahdentoista kirjoittajan saarnoista koostuva 68 650 saaneen korpus, kymmenen ruumissaarnaa ja kaksi jumalanpalvelussaarnaa (ks. Forsman Svensson 1990: 13). Tähän aineistoon pohjautuvat frekvenssietiedot. Lisäaineistoksi olen ottanut kolme jumalanpalvelussaarnaa, ja tällöin koko vanhan kirjakielen tekstimäärä käsittää runsaat 90 000 sanetta. Nykykielen vertailuaineistona ovat asiaproosan osalta valmiit tutkimustulokset (Forsgren 1986), joita olen tarvittaessa täydentänyt. Taideproosan korpus on osaksi aiemmasta tutkimuksesta (Forsgren 1989), osaksi itse koostamani. Nykykielen aineistossa on 140 800 sanetta asiaproosaa ja 123 400 sanetta taideproosaa.¹

2. Partisiippiattribuuttien taajuus

Esitettävien frekvenssietojen taustaksi mainitsen vanhan kirjakielen ja nykysuomen partiippien muoto-opilliset erot (vrt. 1.2). Nykyproosassa aktiivin 1. partiippi on aina *vA*-tyyppinen; *vAinen*-johdokset katsotaan adjektiiviksi. Sitä vastoin 1600-luvun *vAinen*-johdokset olen laskenut partiippeihin, koska attribuuttiasemaisena aktiivin 1. partiippina on vanhassa kirjasuomessa normaalisti *vAinen*-variantti. Nykykielen mukainen *vA*-partiippi esiintyy ennen kaikkea *olla*-verbin yhteydessä perifrastisena futurina ja vain harvoin attribuuttina tai (adjektiivisena) predikatiivina. *vA(inen)*-tyypin ohella 1600-luvun teksteistä tapaa sporadisia *pA*-variantteja. Passiivin 2. partiippien määrään sisältyvät vanhassa kirjakielessä myös agentilliset tapaukset (ks. 4.1).

Partis.attribuuttien osuus tekstilajien sanemäärästä on seuraava: 1600-luvun saarnat 0,7 %, nykyinen taideproosa 0,5 % ja asiaproosa 2,8 %. Luvut osoittavat, että partis.attribuuttien määrä on nykyajan asiaproosassa kolmin-, jopa nelinkertainen niin taideproosaan kuin vanhaan saarnakirjallisu-

¹ Asiaproosan osalta ks. Forsgren 1986:27–29, 34. Taideproosa on seuraavista romaaneista: A. Kaipainen, *Arkkienkeli* Oulussa; R. Lardot, *Ripaskalinnut*; M. Pulkkinen, *Ja pesäpuu itki*; H. Salama, *Minä, Olli ja Orvokki*; K.-K. Suosalmi, *Hyvin toimeentulevat ihmiset*; M.-L. Vartio, *Mies kuin mies, tyttö kuin tyttö*.

teen verrattuna. Saarnakielen ja taideproosan samansuuntaiset taajuusluvut eivät kuitenkaan merkitse sitä, että partis.attribuutti olisi yhdenveroinen ilmaisukeino; partisiippien runsaus 1600-luvun teksteissä selittyy toisin kuin nykykielessä (ks. 3. jaksoa). Tekstikohtaisia eroja selvittääkseni olen laske-
nut erikseen ruumis- ja jumalanpalvelussaarnojen frekvenssit: ruumissaar-
noissa partis.attribuutteja on 0,8 % sanemäärästä (0,3–1,1 %), jumalanpal-
velussaarnoissa vain 0,3 %. Niissä ruumissaarnoissa, joissa frekvenssi jää
selvästi alle keskiarvon, elämäkertajakso on lyhyt tai puuttuu kokonaan.
Nykyisessä asiaproosassa frekvenssi on 1,8–3,9 %, taideproosassa
0,3–0,7 % (Forsgren 1986: 36, 1989: 206).

Eri partisiippimuotojen jakaumat 1600-luvun saarnoissa sekä nykyajan
taideproosassa (Taide) ja asiaproosassa (Asia) käyvät ilmi taulukosta 1. Ver-
tailun vuoksi olen merkinnyt taulukkoon Koiviston adjektiivistuneista parti-
siipeista (= adj. partis.) esittämät prosenttiluvut. (Asiaproosan jakaumasta
ks. Forsgren 1986: 36.)

TAULUKKO 1. Partisiippimuotojen jakauma 1600-luvun saarnoissa ja nykyproosassa

	Saarnat % (N=491)	Taide % (N=626)	Asia % (N=3896)	adj. partis. %* (N=2165)
akt. 1.	29,3	53,2	49,2	59,6
akt. 2.	22,6	21,0	20,1	19,5
pass. 1.	7,7	2,7	4,3	4,3
pass. 2.	40,3	23,2	26,4	16,6
	99,9	100,1	100,0	100,0

*ks. Koivisto 1987: 414

Aktiivin 1. ja passiivin 2. partisiipin edustuksessa vanhan kirjakielen ja ny-
kyproosan väliset erot ovat suurimmat. Taajuusluvut ovat melkein pä kää-
ntäen verrannolliset: aktiivin 1. partisiippia on saarnoissa lähemmä 30 %,
passiivin 2. partisiippia 40 %; nykyproosassa aktiivin 1. partisiipin osuus on
suunnilleen puolet ja passiivin 2. partisiipin noin neljännes esiintymistä. Pas-
siivin 2. partisiipin runsaus 1600-luvun saarnoissa selittyy paljolti sen vierai-
ta malleja mukailevasta käytöstä: *hyvillä tavoilla lahjoitettu neitsyt, särjetyt*
sydämet, turmeltu luonto, [rukoilla] *ylösnostetuilla käsillä, veisatun kasteen*
virren jälkeen, usein tehdyn tunnustuksen perään jne. Vanhan kirjakielen ja
nyky-suomen ero ilmenee myös Koiviston tutkimuksesta: passiivin 2. parti-
siipin osuus adjektiivistuneista partisiipeista on vain runsaat 16 %. Muiden
partisiippien osalta erot ovat vähäisemmät. Jakauma on taide- ja asiaproo-
sassa yllättävän samanlainen, suhteellisesti suurimpana erona ylipäättään
pientaajuisen passiivin 1. partisiipin edustus. Aktiivin 2. partisiipin osuus on
saarnoissa suunnilleen sama kuin nykykorpuksissa (noin viidennes partisiipi-

peista), mutta muodon yleisyys selittyy vakiofraaseista (ks. 3.2). Samoin selittyy myös passiivin 1. partisiipin nykyistä runsaampi käyttö. Taajuusluvut kuvastavat osaltaan partisiippien käytössä tapahtunutta kehitystä, mutta ne eivät paljasta vanhan kirjakielen ja nykysuomen partis.attribuuttien funktioeroja.

3. Vanhan saarnakirjallisuuden ja nykyproosan partisiippimuodot

3.1. Vain viidennes saarnakirjallisuuden attribuuttiasemaisista aktiivin 1. partisiipeista on *vA*-tyyppisiä, näistä valtaosa *elävä*-partisiipin esiintymiä. Muita *vA*-partisiippeja ovat mm. *kiljuva*, *käypä*, *oleva*, *tuleva*, *vapiseva* ja lisäksi kymmenkunta muuta vain kerran esiintyvää. Käyttö on enimmälti adjektiivista (1), joskin verbaalisia esiintymiä tapaa (näytteet 8a, 9).

1 Bång G3 [Jumala on edeskatsonut hänen toisella naimisella] Her MICHEL HEINTZIUXEN cansa, *nyt olewan* Kirckoherran tässä Seuracunnasa; Kolck Da [hän on antanut itsens] hywinuscotun Erich Gottskalkin tygö, *silloin olewan* Cruunun Waiwaisten Edesseisojan Seilin Hospitalis; C4a Hänen on annettu itzens Puke puhtalla ja *kijldäwällä* Silkillä; Raj K4b *tulewan* Sunnuntaina; L3a ettei hänesä ollut *kelpawata* muoto

Noin 80 % saarnojen aktiivin 1. partisiipeista on *vAinen*-tyyppiä. Eri kanta-*verbejä* on viitisenkymmentä, mutta viiden suurtaajuisimman partisiipin osuus on lähes puolet, kymmenen jo kaksi kolmannesta esiintymistä. Suurtaajuisimpia partisiippeja ovat *Jumalata pelkääväinen*, (*läsnä*-, *silloin*-, *sisäl*-)*olevainen*, *tulevainen*, *autuaaksi* ~ *eläväksi tekeväinen*, *kuolevainen*, *katoavainen*, *katuvainen*, *seuraavainen*, (*kristin*)*uskovainen*, (*hyvin*-, *jalost*)*ymmärtäväinen*. Valtaosa on saarnojen vakiofraseologiaa, eräät (esim. *olevainen*, *ymmärtäväinen*) taas toistuvat ruumissaarnojen elämäkertajaksoissa. Useat partisiipit tunnistaa helposti ruotsinkielisten ilmausten käänöslainoiksi (*gudfruktig*, *när*-, *då*-, *innevarande*, *saliggörande*, *nästföljande*, *välförståndig*). Myös *vAinen*-partisiipit ovat enimmälti adjektiivisia (2), jopa silloin kun niihin liittyy määrite.

2 Kolck A4b Eteem ottacam — — *Jumalata pelkäväisen* Waimon Lohdutus; Db [hän antoi itsens avioskäskyyn] *läsnä olewaisen* — — Herr HENDRICH MALMIN canssa — — *silloin olewaisen* Esquadronin Saarnajan; D3b hän synnyi Huhdisa *sisälolewaisna* Wuonna; Db [isä kuoli] *lähin seurawaisna* 24. Päiw. Huhti-Cuusa; Proc C2b Jumalan päälle *uscowaiset* Ihmiset; A3b täsä *läsnäolewaises* Tilas; Ba me tulemme — — JEsuxen Christuxen *autuaxi tekewäiseen* Tundoon; Hamm A3a hurscat ja *Christinuscowaiset* Wanhemmat; LPet 1670 Cb [enkelit ovat] Jumalan edessä *seisowaiset* wartiat; Raj Ka [Jumala] on teidän *cuolewaisen* ruuminne *eläwäxi tekewä*; Flach Bb [Paavali edespanee] sen *tulewai-*

sen Elämän ihanaisen ja pysyvaisen menon; C4b Hänen Fari wainans oli — — *hywin ymmärtäväinen*, ja jalos Arwos pidettävä Mies; Ika 1659:33 [meidän tulee kärsiä] caickinaisia *päälle tulewaisia* wastoin käymisitä; Kex A3a [Adam on tehty] *eläwäxi tekewäisexi* Hengexi;

Nykyproosan partisiipit edustavat mitä moninaisimpia verbikantoja ja poikkeavat täten vanhan kirjakielen fraasiutumista; osaksi tämä selittyy tietenkin nykyproosan aineiston laajemmasta aihepiiristä. Partisiippien funktiossa on selviä asia- ja taideproosan välisiä eroja. Taideproosalle ovat tyypillisiä adjektiivistuneet, usein deskriptiiviverbeistä muodostetut partis.attribuutit: *kauaskatsova ilme, käskevä ääni, pistävä katku, punertava iho, sakeneva hämärä*. Kontekstissaan adjektiivisia taajakäyttöisiä partisiippeja ovat *seuraava, sopiva* ja *tuleva*. Ns. välittävät partisiipit (ks. Nuutinen 1976: 42–44; Forsgren 1986: 21–22) ovat harvinaisia: *oleva*-esiintymiä on vain viitisen prosenttia, muita tähän kategoriaan luettavia vielä vähemmän. Asiaproosan partisiipit taas ovat useammin verbaalisia, mihin viittaa jo määritteiden runsaus (taulukko 2). Myös välittävät partisiipit ovat yleisiä, osuus 25–30 % sen mukaan, miten kategoria rajataan. Suurtaajuisia ovat mm. *oleva, seuraava*, (jtk) *koskeva*, (jhk) *kuuluva, pysyvä, johtava, sijaitseva* ja *liittyvä*. Partisiipit *seuraava* ja *tuleva* ovat taajakäyttöisiä kummassakin tekstilajissa, minkä lisäksi asiaproosa viljelee joitakin juuri sille ominaisia adjektiivistuneita partisiippeja. Vakiopartiisiipit näyttäisivät olevan tyypillisempiä asiaproosalle kuin taideproosalle.

3.2. Aktiivin 2. partisiippia on saarnoissa suhteellisen runsaasti, mutta runsaus johtuu vakioilmauksista: eri verbikantoja on vain parisenkymmentä ja viiden yleisimmän partisiipin yhteisosuus lähes 80 % esiintymistä. Puolessa tapauksista partisiippi on *oppinut: hyvin-, hyvästi-, jalosti-, korkiastioppinut*. Taajakäyttöisiä ovat myös (*edes-, pois*)*nukkunut, (jälkeen)jäänyt, edesmennyt, kuollut* ja *syntynyt*, hiukan harvinaisempia synonyymiset (*hyvästi*)*ansainnut* ja (*hyvästi*)*meriteerannut*. Mainitut partisiipit kuuluvat nimenomaan ruumis-saarnojen fraseologiaan, joskin epiteetit (*hyvin*)*oppinut* ja (*hyvin*)*ansainnut* ovat yleisiä myös jumalanpalvelussaarnojen esipuheissa, joissa esitellään ansiokkaita miehiä ja heidän saavutuksiaan. Esikuvina ovat olleet ruotsinkielisten saarnojen ilmaukset: (*väl-, hög*)*lård, efterlämnad* tai *efter-, igenlåten, avsomnad* tai *av-, framliden* (ajasta *förliden*), *boren* tai *född, välförtjänt* tai *välmeriterad*. Aktiivin 2. partisiipin merkitysvastineena tulee ruotsissa kyseen ainoastaan intransitiiviverbin partisiippi (ks. 1.2), eikä saarnakorpukestakaan löydy kuin yksi transitiiivinen esiintymä (ks. 5.3). Partisiipin perfektä ei ruotsissa muodosteta myöskään intransitiivisista kontinuatiiviverbeistä (esim. *vara*), eikä *ollut*-partisiippia tapaa attribuuttina 1600-luvun

suomalaisista saarnoistakaan. Aktiivin 2. partisiippi on sporadisia poikkeuksia lukuun ottamatta adjektiivinen, leksikaalistuman luonteinen epiteetti.

- 3 Ika 1673 D2a mitä tule — — *hywinoppinen* — — HERr JOHANNES G. FAVORINUxen Syndymisen; Ab Tämän *Herrasa edesmennyen* Kirckoherra Wainan Surulliselle *jälken jäänyelle* Leskelle; Bång B1 Tämä meidän — — *hywin oppenut* H. MICHEL HEINTZIUS, *hyvästi Meriterannut* Kirckon Herra täsä Seuracunnasa; Thur A2b Paarein päällä Henge-töinä maca, Muinnan Cunniallinen ja *Jalost Oppenut* Herra, Herr MAGNUS WALLAEUS; Hamm Da tämä Cuuluisista Wanhemmista *syndynyt*, wähä Weli wainajam; Fav A3a [meillä on esimerkki] täsä meidän *Herrasa nuckunes* Sisar wainasam; Raj I3a *Menne* Sunnuntaina; Oa Christus on haudattu nijncuin muikin *cuollut* ihminen; LPet 1670 A4a *edes mennellä* ajalla on — — disputerattu Jumalast

Aktiivin 2. partisiipin suhteellinen osuus on melkein sama kummassakin nykyproosan korpuksessa, sen funktio taas on kytköksissä tekstilajiin. Taideproosan partisiipit ovat enimmälti adjektiivisia: *epäonnistunut, juopunut, jännittänyt, kauhistunut, kuollut, päivettynyt, villiintynyt, väsynyt* jne. (vrt. Koivisto 1987: 59). Transitiiivisia esiintymiä on 8 % ja välittäviksi partisiipeiksi tulkittavia vain muutama. Asiaproosan *nUt*-partisiipeista 14 % on transitiiivisia, ja verrattain yleisiä ovat sellaiset partisiipit kuin *ollut*, (jhk ~ jllek) *kuulunut, tapahtunut*. Transitiiivisten esiintymien frekvenssi antaa vaillinaisen kuvan tekstilajien erosta, sillä on otettava huomioon myös partisiippisyn-tagmojen luonne (ks. 5.2).

3.3. Myös passiivin 1. partisiippi on vanhassa kirjakielessä stereotyyppinen: esiintymät ovat lähinnä henkilönnimiin tai arvonimiin liittyviä epiteettejä ja suurelta osin peräisin ruumissaarnejen personalioista. Mitä arvokkaammista henkilöistä tekstissä on puhe, sitä runsaammin on passiivin 1. partisiippia. Yleisintä partisiippia on esiintymistä runsas neljännes, viittä yleisintä kaksi kolmannesta. Taajakäyttöisimpiä ovat *ylistettävä, kunnioitettava, (arvos) pidettävä* ja *tiettävä*, harvinaisempia *kiitettävä, mainittava* ja *muistettava*. Määritteenä on yleisesti prefiksinomainen adverb *hyvin, korkiast* (~ *korkeimmast*) ym. Passiivin 1. partisiippi soveltuu sekä latinan gerundiivin että eräiden latinan ja ruotsin adjektiivijohdosten käänkösvastineeksi (latinan *memorandus, memorabilis* jne., ruotsin (*Dig*-johdokset). 1600-luvun saarnakirjailijoiden suosikki-ilmaukset vastaavat täysin ruotsalaisten personalioiden epiteettejä: *högst (be)prislig ~ berömlig ~ berömwärd ~ prissävärdig, allra berömligast ~ lövvärdigast* → *kiitettävä, ylistettävä; glörvördig ~ ärevördig ~ vördsam* → *kunnioitettava, kunnias pidettävä*. Passiivin 1. partisiipin synonyymina ja samoihin käänkösvastineisiin perustuvana esiintyy myös passiivin 2. partisiippi (vrt. Koivisto 1987: 53–54); toisaalta 1. partisiipin kään-

nösvastineena voi olla myös ruotsin partisiipin perfekti: *högst ~ väl bemält* → (*hyvin*)*mainittava*.

- 4 Kolck dedik *Ylistettäwälle* Prowastille ja Kirckoherralle Wehcalahdes; Hyvästi Oppenelle ja *Hywincunnioitettawalle* Herralle; D3b hän synnyi — — *hywintiettäwistä* Wanhemmista; D3a annoi Jumala hänelle *toiwotettawan* Eron Cuormastans; Raj Ba *corkias cunnias muistettawan* Cuningas GUstaff Adolphin — — aicana; Hamm Ab [lapsi on syntynyt] *corkiast cunnioitettawist*, ja corkeilda Awuilda *ylistettäwist* Wanhemmistä; dedik *kyllä kijettäwälle* Kirckoherralle S. Marian Kircosa; Kex dedik *hywäs armos Pidettäwille* Michille; LPet 1670 C4b [Kristukselle on tehty Perkeleen kautta] julkinen wääritys ia *tiettäwä* wäkiwalda; A3b sen *corkiast mainittawan* Cuningas Gustaff Adolphin aicana; B3a [enkelit eivät siirry paikasta toiseen] ruumilisella eli *nähtäwäll* lijcumisella; Proc B2b Jumalan suuret ja *ihmeteldäwät* Työt;

Passiivin 1. partisiippia on nykyproosassa vielä vähemmän kuin vanhassa kirjakielessä. Asiaproosassa partisiipin suhteellinen osuus on kuitenkin taideproosaan nähden lähes kaksinkertainen ja funktio erilainen: selvästi adjektiivisia esiintymiä (*huomattava, merkittävä, sanottava, tarvittava, varteenotettava*) on asiaproosassa noin kolmannes, taideproosassa runsaat puolet koko suppeasta määrästä (esim. *luotettava, rakastettava*). Huomattakoon, että passiivin 1. partisiipin osuus Koiviston väitöskirjan adjektiivistuneista partisiipeista on sama kuin kyseisen muodon osuus asiaproosan korpuksessa (taulukko 1). Tekstilajien ero ilmenee myös partisiippien määritteistä: taideproosassa määrite on harvinainen (*viiniin käytettävät rypäleet*), kun taas asiaproosan verbaalisiin esiintymiin liittyy yleisesti adverbiaali (*Saksan kanssa käytävä sota, hallitukselle esiteltävät asiat*). Passiivin 1. partisiipin frekvenssi on samantapainen vanhoissa saarnoissa ja nykyproosassa, mutta 1600-luvun partisiipit ovat merkitykseltään suppeita vakioepiteettejä, nykyproosan milloin vaihtelevia adjektiiveja, milloin relatiivilauseiden parafraaseja.

3.4. Passiivin 2. partisiippi on sekä taajuudeltaan että funktioiltaan 1600-luvun toimivin ja monipuolisin partis.attribuutti. Kantaverbejä on enemmän kuin muilla partisiipeilla (noin seitsemänkymmentä), mihin lienee selityksenä esikuvakielten malli: kyseisen partisiipin vastineeksi sopii yleensä niin latinan kuin ruotsin partisiipin perfekti, joten kirjoittajat ovat vaivatta löytäneet vastineen muista kielistä tuntemilleen ilmauksille. Partisiipin perfektin yleisyyttä ruotsin kielessä osoittavat Forsgrenin tutkimuksen (1986: 51) frekvenssitiedot: passiivin 2. partisiipeista yli puolet, aktiivin 2. partisiipeista runsas neljännes ja jopa aktiivin 1. partisiipeista viitisen prosenttia oli saanut käännösvastineekseen partisiipin perfektin. Ruotsin partisiipin perfektin yleisyys aktiivin 2. partisiipin vastineena tuntuisi osoittavan, että vieraisiin

malleihin perustuvat passiiviset partisiipit ovat nykysuomessa usein korvautuneet aktiivisilla vastineillaan (vrt. Koivisto 1987: 52–59). Tähän viittaa myös nykysuomen adjektiivistuneiden partisiippimuotojen jakauma (taulukko 1). Koska vanha kirjakieli on sidoksissa malleihinsa, passiivin 2. partisiippin käyttö on esikuvakielten mukaista.

Yleisimpiä partisiippeja ovat naisvainajista käytetyt synonyymiset ilmaukset *hyvillä tavoilla* ~ *avuilla kaunistettu* tai *lahjoitettu* [matroona ~ muori-vainaa] sekä miesten vakioepiteetti (*hyvin-*, *jalost*)*uskottu*. Muita suurtaajuisia partisiippeja ovat (*ennen-*, *hyvin*)*nimitetty*, (*ylös*)*luettu*, (*edes-*, *päälle-*, *ylös*)*otettu*, (*hyväs arvos*) *pidetty*, (*hyvästi-*, *korkiast*)*siunattu*, *ostettu*, *annettu* ja *tehty*. Viiden yleisimmän partisiipin osuus esiintymistä on vajaat 30 %. Partisiippi *nimitetty* (synonyymi *mainittu*) on milloin henkilöepiteetti ('hyvämaineinen, arvossapidetty'), milloin pronominaalistuma ('edellä mainittu'). Vakioepiteeteillä on 1600-luvun ruotsalaisissa saarnoissa sanasanaiset vastineet: [med något] *begåvad* (tai *dygdesam* ~ *dygderik*), *välbetrodd*, *välbenämnd* ~ *högstbemäld*, *uppläst*, *före-*, *upptagen*, *väl-*, *högaktad*, *välsignad*. Esiintelyt taajakäyttöiset partisiipit samoin kuin monet harvinaisemmatkin esiintyvät adjektiivisina vakiosyntagmoissa, kuten oheisista esimerkeistä ilmenee. Toisaalta partisiipilla on myös selvästi verbaalista käyttöä (näytteet 7a–d, 8c ja 10).

6 Bång G2 [mitä tule] muinen Cunnialisen ja *Hyvillä Awuilla Lahjoitetun* Matron; — — BRITA HERMIGIERIN syndymisen; G2 [hän tuli] Christuxen rumin ja hänen callist *ostetun* Seuracundans jäsenäxi; Andr D3b [hän on antanut itsens avioskäskyyn] sen Cunniallisen, *awulla ja hyvillä Tawoilla Lahjoitetun* Neidzyen cansa; Kolck C4b tämä meidän näillä *Awuilla caunistettu* Sisarwainajam; C4b [isä oli] *hywin uscottu* ja *hywäs Arwos pidetty* Nils Olewin Poica Barck; Da on hän *hywinmainittuin* Wanhembains tahdost mennyt Stockholmijn; D2b *Nimitetyllä* Tammi cuulla; Da sen cuuluisan kuningalisen Academian Turus *hywin ylösotettu* Räntmestari; D2a hän myös usesti käwi sille *corkiast Siunattulla* HErran Ehtoliselle; Proc A2b Syrach *hywin coeteldu* Mies; Thur Da [olemme saattaneet ruumiin] hänen *asetettun* Leposians ja Hautans; D2b [luettiin] ne *totutut* ehoroucouxet; Ika 1673 A4a [sanat] taldä *hywin-nimitetyldä* Kirckoherra wainalda — — usein owat kerroitut

Nykyproosan tekstilajit eroavat toisistaan passiivin 2. partisiipin käytössä samaan tapaan kuin muiden partis.attribuuttien käytössä: esiintymät ovat taideproosassa suurelta osin adjektiivisia, asiaproosassa verbaalisia. Jonkinlainen vakioepiteetti on asiaproosassa pronominaalistuma (*edellä*) *mainittu*, 1600-luvun (*ennen*) *nimitetty* -ilmauksen vastine, muut suosikkipartisiipit ovat selvemmin kytköksissä kirjoittajaan tai aiheeseen. Taideproosan korpuksen yleisimmäksi partisiipiksi osoittautui *määrätty*, jota useimmissa konteksteissa oli käytetty vastoin kielenhuollon suosituksia. Taideproosan ad-

jektiiiviset partisiipit ovat paljolti leksikaalistuneita tai fraasimaisia: *kadotettu lammas, kirottu ~ luvattu maa, kunnioitettu ihminen, merkitty ~ tavoiteltu ~ uskottu mies, nöyryytetty olo, rakastettu retku, salattu piilopaikka, sidotut silmät, vimmuttu vauhti*. Jopa määritteelliset partisiipit muistuttavat yhdyspartisiippeja (vrt. Koivisto 1987: 82–88): *kauniisti muurattu seinä, koivuilla reunustettu tie, tummaksi värjätty tukka*. Asiaproosan suhteellisen harvinaisista adjektiivisista esiintymistä mainittakoon *häतिकöity päätös, kuvitellut vaikeudet, tietty valmius, väitetty saksalaismielisyys*. Kielenhuolto näyttää onnistuneen juurimaan vierasvoittoiset passiivin 2. partisiipit nimenomaan asiiteksteistä, sillä asiaproosan korpuksesta ei virhekäyttöä juuri tapaa.

4. 1600-luvun partisiippien erikoispiirteitä

4.1. 1600-luvun kirjasuomi käyttää agentinkin yhteydessä passiivin 2. partiippiä (ks. 1.3). Vertailun vuoksi olen laskenut *mA*-tunnuksisten agenttipartisiippien määrän eräistä nykyteoksista:² asiaproosasta kertyi 1445 partis.attribuuttia, joista agenttipartisiippeja 168; taideproosassa vastaavat luvut olivat 362 ja 38. Agenttipartisiippeja on kummassakin tekstilajissa kymmenisen prosenttia partis.attribuuteista, mutta taajuuserot ovat yksilöllisiä ja sidoksissa pikemmin aiheeseen kuin tekstilajiin (osuus eri kirjoittajilla 6–19 %). Agenttikonstruktiot ovat myös erilaisia: asiiteksteissä partiipilla on agentin ohella määritteitä, taideproosan konstruktiot taas ovat kevyitä, jopa leksikaalistuneita, eikä partisiippeihin liity määritteitä (*hallan panemat karpalot, ukkosenlyömät puut, järvien pisaroima maa*).

Koko saarnakorpuksessa on 36 sellaista passiivin 2. partiippiä, joiden yhteydessä esiintyy agentiksi tulkittava konstituentti. Näitä tapauksia on noin seitsemän prosenttia partis.attribuuteista (lähes viidennes passiivin 2. partiipin esiintymistä). Osa on otsikkopartisiippeja, peräisin nimiöistä ja dedikaatioista; agenttina on tällöin *a (ab) + lat. ablatiivi (selitetty a JOHANNE THURONIO; pränttin walmistettu ab. ABRAHAM IKALENSI)*, joskus pelkkä latinan tai suomen ablatiivi (*coottu ja edestuoitu: NICOLAO M. Hammar; Pidetty PETRUS BÅNGILDA*). Otsikoissa agenttipartisiipit ovat aina jälkiasemaisia (vrt. 4.2), varsinaisessa tekstissä paria poikkeusta lukuun ottamatta pääsanana etisiä. Agenttipartisiipeiksi tulkitsemisessä tapauksissa agentti on ablatiivin ohella ilmaistu genetiivillä tai adessiivilla. Ablatiivimuotoisen konstituentin agenttius on kiistaton, muiden osin tulkinnanvarai-

² Otoksessa on kuuden kirjoittajan tekstiä: noin 54 000 sanetta asiaproosaa (M. Klinge, K. Laitinen, S. Myllyniemi) ja 65 000 sanetta taideproosaa (A. Kaipainen, R. Lardot, K.-K. Suosalmi).

nen. Adessiivi on 1600-luvulla yleinen latinan ablativus instrumentin tapaan käytettynä: välineen adessiivin ja varsinaisen agentin välimuoto (ks. Sjöstrand 1953: 187). Olen ratkaissut sijan agenttiuden nykyisen kielitajun pohjalta: adessiivi on agentti tapauksissa, joihin nykykielessä sopii luontevasti vain agenttirakenne. Tällöin ilmauksessa *hyvillä tavoilla lahjoitettu muorivainaa* on kyseessä välineen adessiivi (vrt. *jllak varustettu*), kun taas adessiivia voi pitää agenttina tapauksissa *murheella särjetyt sydämet* 'murheen särkemät sydämet', *suurella surulla saavutetut vanhemmat* 'suuren surun kohtaamat vanhemmat'. Tulkinnanvaraisia ovat genetiivitapauksetkin: *meidän tehtyin synteim tähden* (vrt. *tekosynti*), *Jumalan luodut luontokappaleet*, [Kristus kärsi] *päällens otetus ihmisen luonnos, meidän edesotetus Jumalan palveluksesam* jne. Kyseisiin tapauksiin sopii nykysuomessa nimenomaan *mA*-partisiippi. Ohessa näytteitä erityyppisistä agenttikonstruktioista (7a–d).

- 7a. Kolck Synnyttäjän — — Lohdutus — — *Sanottu ja selitetty a JOSEPHO KOLCKENIO*; Fav Christilinen Ruumin Saarna — — *cotona pidetty, A JOHANNE GREGORII FAVORINO*
- b. Proc A4b Taiwan cans ymmärretän *Ihmisild ylösajateldu ja luuldu* Taiwan; Ika 1659:33 tämä lindu wirgotta *kärmeeldä tapetut poicans*; Kolck C2b Jota *Christuxelda JEsuxelda tarittua* Armo, meidän pitä — — julistaman; C3a SEn tilan jälkeen, *Pawalilda muistutetun*, on tämä — — Matrona — — elänyt
- c. Hamm A3b nyt täsä Tilasa *suurella Surulla saawutetut* Wanhemmat
- d. Hamm B2b [ihmisen pitä] *Lunastajans tehdyn* Maxon muistaman, meidän Syndeim edestä; Proc B4a sinä — — *maxat oman annetun Armos* wastautisella Hywydellä; LPet 1670 C3a Jumala salli — — *nijtä Jumalattomia wainota heidän tehtyen syndeins* tähden

4.2. Nykyproosan partis.attribuutit ovat lähes poikkeuksetta pääsanan etisiä; taideproosan sporadiset jälkiasemaiset partisiipit muistuttavat lauseenlisäkkeitä (vrt. Penttilä 1963: 546): *Siinä edessä oli kirkon seinä, ruman vaaleanvihreäksi maalattu*. Tapausten harvinaisuutta osoittaa se, että Lauseopin arkiston yleiskielen aineiston 4269 partis.attribuutista vain 6 on jälkiasemaisia (Ikola — Palomäki — Koitto 1989: 489, 493). Vanhassa kirjakielessä pääsananjälkeisiä partisiippeja on pidettävä normaalikäytäntöön kuuluvina, joskaan ne eivät ole erityisen suurtaajuisia. Saarnojen partisiipeista runsas kymmenesosa on jälkiasemaisia; jos otsikkopartisiipit (ks. 4.1) jätetään huomiotta, jälkiasemaisia on alle seitsemän prosenttia. Mukana eivät tällöin ole sellaiset appositiotapaukset, joihin pääsananjälkeinen attribuutti ei käy (esim. *minä vangittu Herrasa, meille uskovaisille hänen päällens*). Esiintymiä on kaikilla saarnakirjailijoilla, ja osa ilmauksista on Raamatun sitaatteja tai niiden muunnelmia. Jälkiasemaisuus tuntuu olevan kytköksissä partisiippien määritteisiin ja rinnasteisuuteen: jos partisiippiin liittyy useampi määrite tai jos samalla pääsanalla on useampi rinnasteinen partis.attribuutti, kirjoittajat

sijoittavat attribuutti-ilmauksen pääsanan jälkeen aivan latinan tai ruotsin käytännön mukaisesti. Tärkeä on myös partisiipin muoto: runsaat puolet jälkiasemaisista partisiipeista edustaa passiivin 2. partisiippia. Seuraavaksi yleisin on aktiivin 2. partisiippi, mutta frekvenssi perustuu paljolti toistoon (yleisin *syntynyt*); 1. partisiippi on aivan sporadinen. Mainittakoon, että vanhassa kirjaruotsissa jälkiasemainen partisiipin perfekti on yleinen etenkin teksteissä, joihin latina on vaikuttanut, partisiipin preesens sitä vastoin harvinaisempi (Wessén 1956: 143). Seuraavassa näytteitä jälkiasemaisista partis. attributeista muotoryhmittäin (8a–c).

- 8a. Flach C2a Meitä watan soti ensist se cauhia hengi Perkele, aina *ymbäri käypä* nijncuin kiliuwa Jalopeura; Andr A4b [ihmiset antoivat nimen] Caikille Luondocappaleill, *Ländäwäisill* Taiwan alla, Eleimill maan päällä *Käywill* ja *Matelewaisill*
- b. Kolck A3b Ihminen Waimost *syndynyt* elä wähän Aica (= Job 14:1); Hamm Ab pieni Piltti — — ylistettäwistä Wanhemmista *syndynyt*; Raj M4b waicka Judalaiset wihasta ja cateudesta *syttynet*, olit myös siehen awulliset; Ika 1673 D2a 3 Tytärtä ja Nuorin Poica, ynnä heidän racan Muorinsa cansa, suuresa surusa nyt *jälken jänet*, händä surest murhettiwat; Proc B4a [ihmisten hyvyys] on ainuastans yxi Pisara *alas tiuckunut* sijtä Taiwalisesta Hywydestä
- c. Kolck C3b Tabita ja Priscilla, ne walitut Waimot, hywistä töistä ja kärsimisestä *ylistetyt*; Hamm Da Taincaldainen Utinen, Jumalalle ja Caritzalle, itze Caritzan — — weren cautta callimmast *ostettu ja pyhitetty*, on tämä — — Weli wainajam ollut; Proc A4b [Helveti] on sia *walmistettu* Perkeleille, Jumalattomille, ja Uscomattomille; Ika 1659:47 Engelit — — owat — — Henget, palweluxeen *lähetetyt* nijlle jotca autuden perimän pitä (vrt. Hebr 1:14)

4.3. Eri partisiippimuotojen esittelyn yhteydessä on käynyt ilmi 1600-luvun saarnatyyliille ominainen stereotyyppisten ilmausten toisto. Osa partisiipeista sopii useiden pääsanojen määritteiksi, osa esiintyy vakiosyntagmaissa. Fraasiutuneinta on aktiivin 2. ja passiivin 1. partisiipin käyttö, kontekstiltaan vaihtelevin on passiivin 2. partisiippi. Kuten olen edellä todennut, tämä kuvastaa esikuvakielten käytäntöä: ruotsinkielisissä teksteissä on runsaasti aktiivin 1. ja passiivin 2. partisiipin vastineita; aktiivin 2. partisiipin vastineena on partisiipin perfekti vain määrätapauksissa (ks. 3.2), passiivin 1. partisiippia taas vastaa henkilöpiteetiksi sopiva adjektiivi (3.3).

Aktiivin 1. partisiipin vakiosyntagmaoja ovat *Jumalata pelkääväinen vaimo* ~ *matroona*, *läsnäolevainen tila* 'tämä (hautajais)tilaisuus', (vainajan leskestä:) *läsnäolevainen herra* ~ *matroona*, *autuaaksi tekeväinen usko* ~ *sana*, *kuolevainen ruumis* ~ *ihminen*, *katuvainen syntinen*, *pysyväinen rauha* ~ *ilo*, *vapiseva sydän* ~ *omatunto*, *kiljuva jalopeura*. Käyttöyhteydeltään vaihtelevampia saarnakielen partisiippeja ovat *katoavainen* (*kulta* ~ *kunnia* ~ *kappale* ~

maailmanmeno), *elävä* (*Jumala(n) sana*) ~ *vesi(lähde)* ~ *sielu*) ja *tuleva* tai *tulevainen* (*elämä* ~ *maailma* ~ *kunnia*). Aktiivin 2. partisiipin vakiosyntagma- ja ovat toisaalta mieshenkilöistä käytetty *hyvinoppinut* (*kirkko*)*herra* ~ *mies*, toisaalta vainajista käytetyt *edesmennyt kirkkoherravainaa* ja (*Herrasa*) *poisnukkunut risticsisar* ~ *sisarvainaja* ~ *matroona* ym. Myös muut taajakäyttöiset partisiipit ovat enimmälti henkilöepiteettejä: *jälkeenjäänyt leski*, *jälkeenjääneet lapset* ~ *omaiset*. Passiivin 1. partisiippi on normaalikäytössään mieshenkilöihin, harvoin naiseen liittyvä epiteetti. Partisiippien *kunnioitettava*, *arvos pidettävä*, *mainittava* ja *muistettava* pääsanana on yleensä (*kirkko*)*herra*, *mies*, *piispa* tai henkilön, esim. hallitsijan, titteli ja nimi. Partisiipit *kiitettävä* ja *ylistettävä* ovat laajakäyttöisempiä ja esiintyvät paitsi henkilöepiteeteinä myös muissa yhteyksissä. Jonkinlaisina vakiosyntagmoina lienee pidettävä ilmauksia *toivottava tila* ~ *ero* ja *Jumalalle omistettava esikoinen* ~ *uutinen*, joskaan ne eivät kuulu suurtaajuisimpiin. Mainittakoon myös virsitaateissa toistuva syntagma *tavara tiettävä*. Passiivin 2. partisiippi *kaunistettu* (~ *lahjoitettu*) on lähes yksinomaan naisista, *hyvinuskottu* taas miehistä käytetty epiteetti (myös *uskottu virka* ~ *asia*). Muita vakiosyntagmaja ovat (*hyvin*)*siunattu sakramentti* ~ *aviovuode*, *ylösluetut tekstin sanat*, *luotu luontokappale*, *ulosvalitut ihmiset*, *turmeltu luonto* ~ *liha*, *luvattu messias* sekä tietenkin *kristitty ihminen*. Käyttöyhteydeltään vaihtelevampia ovat partisiipit *toivottu* (*rauha* ~ *lunastus* ~ *satama*), *ansaittu* (*kunniamuisto* ~ *palkka* ~ *kadotus*), *Herralle* tai *kalliisti ostettu* (*uutinen* ~ *seurakunta* ~ *palvelija*) sekä tietenkin partisiipit *mainittu* ja *nimitetty*, jotka *hyvin*-prefiksillisinä ovat henkilöepiteettejä, *ennen*-määritteisinä tai määritteettöminä samassa käytössä kuin nykykielen (*edellä*) *mainittu*.

4.4. Stereotyyppisiin partisiippeihin ja vakiosyntagmoihin liittyy läheisesti partisiippien substantiivinen käyttö. Elliptisen syntagman pääsanaksi voi tulkita 'ihmistä', 'ainetta' ym. tarkoittavan ilmauksen. Jos ellipsi ei ole tekstuaalinen sidoskeino, partisiippi on spesifisen tai epäspesifisen *se, joka* (*mikä*)-konstruktion parafrasi: *se* [henkilö], *joka haavoitti toveriaan* → *toveriaan haavoittanut*; *ne* [ihmiset], *jotka pelkäävät Jumalaa* → *Jumalaa pelkäävä(ise)t* (vrt. Hakulinen—Karlsson 1979: 147, 314—315). Määrätapauksissa taajakäyttöinen elliptinen partisiippi leksikaalistuu: *uskovainen*, *kuollut*, *tuttava*, *kristitty*. (Latinan ja ruotsin substantiivistuneista partisiipeista ks. Sjöstrand 1953: 206—208 ja Wessén 1956: 37, 144.)

Pääsanattomia partisiippeja on saarnoissa lähes 30 % partisiippien määrästä, yleisimpänä aktiivin 1. partisiippi (vrt. taulukon 1 jakaumaan). Substantiivikäyttöön vakiintuneimpia aktiivin 1. partisiippeja ovat (*kristin*)*uskovainen*, *Jumalata pelkääväinen*, *asuvainen*, *anovainen* ja *elävä*, harvinaisempia

katuvainen, jälkeentulevainen, läsnäoleva ja eräät muut. ilmausten substantiivisuuden havaitsee mm. genetiivimääritteistä (omistusliitteistä): [Herra rakastaa] *pelkääväisiäns, kaupungin asuva(ise)t, lasten synnyttäväiset*. Tilapäisemmistä konneksioista mainittakoon *kipua kärsiväisen lohdutus, Jumalahan turvaavaisen vaellus, vanhemmitten sijas olevaiset, sen [= kiellon] ylitse käyvät*. Harvinaisia ovat tapaukset, joissa elliptinen pääsana viittaa muuhun kuin ihmiseen: [mailmas ei ole] *mitään pysyväistä ~ seisovaista, näkyväiset* 'näkyvä maailma'. Useiden vanhan kirjakielen substantiivisten *vA(inen)*-partisiippien nykyvastineeksi sopii tekijännimijohdos; *jA*-johtimisen tekijännimen ja partisiipin rinnastaminen onkin 1600-luvun teksteissä tavallista: Andr A4a *Culkian ja pakenewaisen pitää sun oleman*; Thur Ba *werta hän idzens waeldawaisen ja juoxiaan*. Aktiivin 2. partisiipeista esiintyvät substantiiveina ainoastaan vainajaa tai tämän omaisia tarkoittavat *kuollut, edesmennyt, poisnukkunut* ja *jälkeenjäänyt*. Passiivin 1. partisiippia näkee sporadisesti ilmaustyyppissä [ei ole] *mitään laitettapaa*, [ei jättänyt] *paljo puhuttavaa*. Passiivin 2. partisiipeista mainittakoon *kristitty, (ulos)valittu, (hyvästi)siunattu, luotu* ja *ulkokullattu* sekä harvinaisemmat [Herran] *lunastettu ~ voideltu* ja *saatu* 'omaisuus'.

Vertailun vuoksi laskin pääsanattomien partisiippien määrän kolmesta nykyteoksesta: tapauksia oli vaihdellen 4–7 % partisiippien määrästä, siis huomattavasti vähemmän kuin 1600-luvulla. Suunnilleen saman verran (runsaat 7 %) substantivoituneita partisiippeja on myös Lauseopin arkiston yleiskielen aineistossa (vrt. Ikola–Palomäki–Koitto 1989: 501–502). Saarnakieli edustaa suppeampaa erikoisalaa kuin nykyproosan tekstilajit, mistä syystä määräilmausten toisto on tarpeen. Vaikka vanhan kirjakielen ilmaukset esiintyvät substantiiveina edelleen, harva niistä on normaaliproosassa taajakäyttöinen. Eräitä leksikaalistumia lukuun ottamatta (*elävät, kuolleet* [mieltiä] *menneitä, kaatuneet*) substantiivisia partisiippeja käytetään nykykirjallisuudessa kerrallisempiin tarkoituksiin, etenkin viittaamassa aiemmin mainittuun: *edellä esitetty, viimeksi mainitut*. Toisin kuin 1600-luvun teksteissä pääsanattomuus selittyy myös lauseensisäisestä tai tekstuaalisesta ellipsistä.

5. Partisiippiattribuuttien määritteistä

5.1. Vanhassa saarnakirjallisuudessa samoin kuin nykyisessä taideproosassa on runsaasti adjektiivisia partisiippeja, kun taas asiaproosan partisiipeilla on useammin verbaalinen funktio (ks. 3. jaksoa). Verbaalisuus on paljolti kytköksissä määritteisiin (vrt. Koivisto 1987: 11, 71–88), joten on syytä tarkastella paljaiden ja määritteellisten partis.attribuuttien suhdetta eri teksteissä.

Partisiippiin liittyvä määrite ei tosin aina osoita esiintymän verbaalisuutta, sillä adjektiivistuneilla ja leksikaalistuneillakin partisiipeilla voi olla erityyppisiä määritteitä. Oma lukunsa ovat yhdyspartisiipit ja niiden suhde sanaliittoihiin; Koiviston mukaan useimmat suomen yhdyspartisiipit edustavat verbaalisten ja adjektiivistuneiden partisiippien välistä siirtymäastetta. Yhdysanaksi kirjoittaminen enempää kuin adjektiiviin rinnastuminenkaan ei riitä adjektiivisuuden kriteeriksi, ellei lisäksi kokeilla, voiko partisiipin muuntaa relatiivilauseeksi vai ei (ks. Koivisto mts. 33–42, 75–77, 82–89, 407–411).

Voidakseni vertailla 1600-luvun ja nykykielen käytäntöä olen kirjannut saarna-aineistosta sekä eräistä nykyteoksista³ sellaiset partis.attribuutit, joihin liittyy verbin määrite. Tällöin en ole katsonut määritteiksi nykysuomen adjektiivistuneiden yhdyspartisiippien määriteosia (esim. *sydäntäsärkevä*, *vastamaalattu*). Vanhassa kirjasuomessa on ongelmana sanaliiton ja yhdyspartisiipin välinen rajankäynti, sillä prefiksit ja niihin verrattavat määriteosat on merkitty milloin partisiipin kanssa yhteen, milloin siitä erilleen. Vanhan kirjakielen vierasvaikutteisia yhdyspartisiippeja ei juuri nykysuomessa käytetä joitakin leksikaalistumia lukuun ottamatta (Koivisto 1987: 87–88; ks. myös s. 407–411), joten prefiksien ja varsinaisten määritteiden välinen rajankäynti on suoritettava tapaus tapaukselta.

Yhdyspartisiipeiksi tulkittavissa konneksioissa esiintyy määriteosana pre- tai postpositio, tavan adverbi tai jokin muu adverbiaali-ilmaus. Helpoimmin rajattavia tapauksia ovat ruotsin prefiksillisten partisiippien vastineet, määriteosana *alas*, *edellä*, *edes*, *jälkeen*, *läsnä*, *pois*, *päällä*, *sisäl*, *ulos*, *ylön*, *ylös*, *ympäri*. Yhdyspartisiipeiksi tulkitse myös tapaukset *jälkeen(jäänyt)*, *silloin-*, *nyt(oleva)*, *tallelle(pantu)*, *vaarin(otettu)*, *yhteen(sopivainen)*, *äskēn(syntynyt)*. Esitellyt tapaukset ovat yhdyspartisiippeja silloin, kun partisiippiin liittyy pelkkä prefiksi tai kun konneksiolla on erikoismerkitys: *läsnä olevaisesa tilassa* 'tässä tilaisuudessa', *sisäl olevaisella vuodella* 'kuluvana vuonna', *herra x, nyt oleva* 'nykyinen' *kirkkoherra tässä seurakunnas, kaikis päällä makaavaisis vaivois, ulos annetusa* 'julkaistussa' plakaatissa. Sitä vastoin katson erillisiksi määritteiksi postpositiorakenteet sekä eräät tapaukset, joissa prefiksillä on suhteellisen itsenäinen merkitys: *tässä läsnä suures surus olevainen matroona*, [jos tahtovat välttää] *tämän päälle seuraavaista rangaistusta, tekstin edellä käyväisäs sanois*. Yhdyspartisiippeina pidän myös tapauksia, joissa määritteenä on (intensiteetti)adverbi *aiva*, *hyvin*, *hyväst*, *jalost*, *korkiast*, *kyllä*

³ Taideproosaa edustaa alaviitteessä 1 esitelty korpus (ks. myös taulukkoa 1). Asia-proosassa on viiden kirjoittajan tekstiä (P. Haavikko, E. Jutikkala, M. Klinge, K. Laitinen, S. Myllyniemi).

[kunnioitettu] tai sanaliitto *hyväs arvos ~ korkias kunnias* [pidetty], samoin vainajasta käytettyjä ilmauksia *Herrasa ~ Jumalas poisnukkunut*. Tällaiset rinnastuvat edellä esiteltyihin prefiksitapauksiin (*jalost kunnioitettu = kunnioitettu, hyväs arvos pidetty = arvossapidetty, Herrasa nukkunut = kuollut*). Toisaalta en pidä adverbia prefiksinä syntagmassa *hyvin opetettu vaimo*, koska adverbilla on itsenäinen merkitys: *vaimo, joka on opetettu hyvin* (vrt. Koivisto 1987: 42). Vanhan kirjakielen pronominaalistuneiden partisiippien määriteosat *ennen, usein, usiast* [nimitetty] olen laskenut erillisiksi määritteiksi (vrt. *edellä mainittu*): *ennen nimitettynä rukousperjantaina*, [hän käski] *usiast mainittua puolisatans*.

5.2. Määritteellisten partisiippien osuus käy ilmi taulukosta 2. Vanhan kirjakielen osalta taulukkoon on merkitty erikseen paljaat partisiipit (0) sekä yhdyspartisiipeiksi tulkitut (PREF). Määritteelliset partisiipit on jaettu kahteen ryhmään: yksimääritteisiin (1) ja muihin (2—).

TAULUKKO 2. Partisiippiattribuuttien määritteet 1600-luvun saarnoissa ja nykyproosassa

Määrite	Saarnat % (N=543)	Taide % (N=626)	Asia % (N=1429)
0	40,2	55,3	37,8
PREF	26,9		
1	28,9	43,0	52,8
2—	3,9	1,6	9,4
	99,9	99,9	100,0

Nykyisessä taideproosassa määritteellisiä partisiippeja on noin 45 %, asiaproosassa runsaat 60 %; sellaisia partisiippeja, joihin liittyy useampi kuin yksi määrite, on taideproosassa pari prosenttia, asiaproosassa noin kymmenen. Asiaproosan partisiipeilla saattaa olla kolmekin määritettä (pari tapausta aineiston kullakin kirjoittajalla). Taideproosassa on yleisin paljas partis.attribuutti (55 %), asiaproosassa sellainen, johon liittyy yksi määrite (53 %). Yksinäinen määrite on joko adverbiaali tai objekti, ja tässä suhteessa tekstilajit poikkeavat toisistaan: asiaproosassa objektillisiä partis.attributteja on noin 11 %, taideproosassa 6 %; objektin sija on yleensä partitiivi. Harvinaiset akkusatiiviobjektilliset syntagmat ovat taideproosassa idiomimaisia: *valtionsa avannut mies*, [tällaisista suhteista] *alkunsa saaneet lapset*, *x:n luottamuksen voittanut hoitaja*. Asiaproosassa akkusatiiviobjekti liittyy lähinnä *käsittävä*-partisiippiin, harvoin muihin: *Ahvenanmaan ja Varsinais-Suomen käsittävä asutusalue*, [teki] *haluamansa ehdot sisältävän sopi-*

muksen. Transitiivinen aktiivin 2. partisiippi on ylipäätään harvinainen (ks. 3.2); yleisimmin objektin tapaa oheisissa näytteissä esiintyvien partisiippien yhteydestä: *talvisotaa edeltäneet neuvottelut, huomiota herättäneessä puheessaan, suuren suosion saavuttaneessa teoksessaan, kirjan julkaisemista seuranneena vuonna* (myös *jtk koskenut ~ merkinnyt*). Taideproosan adverbiaalit ovat etenkin aktiivin partisiippeihin liittyviä paikan määritteitä sekä passiivin 2. partisiipin predikaatiivadverbiaaleja: *autossa istuva, tiellä liikkuva, valkeaksi maalattu*. Asiaproosassakin ovat yleisiä ajan ja paikan adverbiaalit, mutta myös verbin rektion mukaiset määritteet: *vuosisadan alussa aloittaneet kirjailijat, Suomessa 1910-luvulla kehittynyt ruotsalaiskansallinen liike, koko maailmaan heijastunut kiista, vuosisadanvaihteelle tyypillisenä pidetty dekadenssi*.

5.3. Vanhan saarnakirjallisuuden partis.attribuuteista vain kolmannes on määritteellisiä, ja tällöinkin mukana on tapauksia, jotka nykykielessä katsottaisiin yhdyspartisiipeiksi. Objektillisiä partisiippeja on nelisen prosenttia, mutta harvaa poikkeusta lukuun ottamatta kyseessä on fraasiutunut syntagma *Jumalata pelkääväinen* (= nykykielen yhdyspartisiippi). Muut objekti-tapaukset ovat seuraavat:

9 Kolck A2a tämä meidän vähä Weliwainaiam, *hywän Toiwon itzestäns andawa* BENJAMIN MALM; Da *Ristiä candanut* JEsus; Raj C4a [vastoinkäyminen viipyi 12 vuotta] *Punasta tautia sairastawan* Waimon tykönä; Proc C4a weriset ja *Kyyneleitä wuotawaiset* Silmät; Kex D3a *yxi caicki tiettäwä* Herra

Yhdyspartisiipin luonteinen on myös saarnakielen vakiofraasi *autuaaksi tekeväinen*. Jos jätetään huomiotta agentit sekä nykykielessä yhdyspartisiipeiksi tulkittavat tapaukset, määritteellisiä partis.attribuutteja on saarnoissa vain parisenkymmentä prosenttia. Määritteiden osalta 1600-luvun partis.attribuutit poikkeavat huomattavasti niin nykyisessä taide- kuin asiaproosassa esiintyvistä.

Adverbiaalimääritteet ovat paikkaa, aikaa ja tapaa ilmaisevia adverbeja (*täsä, kotona, ennen, nyt, usein, kalliisti, suuresti*) sekä paikallissija- tai postpositioilmauksia (*suuresa surus olevainen, murheeseen jäänyt, pränttiin annettu, heidän eteens pantu* [maali], *kristittyin seas pidetty* [tapa]). Yleisiä ovat myös germaanisten kielten datiiviobjektia vastaava allatiivi (*Jumalalle omistettu uutinen*) ja välineen adessiivi (*Kristuksen verellä ostetut uutiset, käsillä tehty Jumala, hyvillä avuilla kaunistettu matroona*). Verbin rektion mukaisia valenssiadverbiaaleja ei juuri tapaa. Runsas kolmannes määritteellisistä partis.attribuuteista sijoittuu pääsanansa jälkeen (ks. 4.2); sellaisista partisiipeista, joihin liittyy useampi kuin yksi määrite, lähes kolme neljännestä on jäl-

kiasemaisia. Tämä on luonnollista, koska esikuvakielissä ei juuri viljellä pääsanan etisiä kuormitettuja partisiippeja. Aivan sporadisesti tapaa »moderneja» attribuuttirakenteita, joissa (verbaalinen) partisiippi pitkästäkin määritteestä huolimatta on pääsanansa edellä (10). Nykyiselle asiasuomelle ominainen partisiippien käyttö tuntuu olevan alullaan, näin etenkin Hammarin ja Procopaeuksen lauseissa:

10 Hamm A2b *Prophetalle Hezchielille ilmestynesä* Templisä; A3b [Johannes kutsuu] heidän Sikiäns *Jumalalle oston cautta omistettawixi* Utisixi; D2b [kuolema erotti sielun] *ylitze colmen wuoro-cauden cowin waiwatusta* ruumistans; Proc A2b [pienet orvot eivät voi] *arwata heille, heidän rackan Äitins Cuoleman cautta tapahtunutta* Wahingota nijn suurex; Kolck C4b *emme sijs taida laimin lyödä, meidän Seuracunnisam Christillisest ja Cunniallisest otetusta* Tawasta [kertoa vainajan elämästä]; Thur Db *cuin hän sen hänelle vscotun* wircansa Schoulusa oli 4 ajastaica edesseisonut, ja — — *nijtä hänen halduns annetuita* Lapsia — — opettanut; Ika 1673 *nimiö* [hautaminen tapahtui] *sencaldaisis tilois pidettäpäin* ceremoniain cansa; Raj Bb *Että tämän — — hywäst aicomisest ajatetun*, Työn cansa, kijtollisudem neyttäisin [!]

6. Lopuksi

Vanhan saarnakirjallisuuden partis.attribuuteilla on nykykielestä poikkeavia äänne-, muoto- ja lauseopillisia piirteitä. Aktiivin 1. partisiippina on normaalisti *inen*-johdos (*olevainen*); nykysuomeen vakiintunutta *vA*-tyyppiä on vain viidennes esiintymistä, minkä lisäksi määrätapauksissa tulee kyseeseen vahva-asteinen *pA*-tunnus (*käypä, ymmärrettäpä*). Verbien *mA*-johdoksella ei ole partisiipin funktiota, vaan agentinkin yhteydessä esiintyy passiivin 2. partisiippi. Agenttikonstruktioit ovat tosin harvinaisempia kuin nykykielessä; jos nimiöissä esiintyvät jätetään huomiotta, agenttipartisiippeja on neljä prosenttia (nykyproosassa runsaat kymmenen). Lauseopillisena poikkeavuutena mainittakoon jälkiasemaiset partis.attribuutit, joilla on esikuva niin latinassa kuin vanhassa kirjaruotsissa.

1600-luvun partis.attribuutit poikkeavat nykyisistä sekä taajuudeltaan että funktioltaan. Tässä suhteessa nykyajan asiaproosa erottuu muista tarkastelluista tekstilajeista: siinä on huomattavasti enemmän partis.attribuutteja ja valtaosa esiintymistä on verbaalisia. Se, että partis.attribuuttien keskimääräinen taajuus on saarnoissa jopa suurempi kuin taideproosassa, johtuu stereotyyppisten partisiippien toistosta. Tämän havaitsee jo siitä, että viiden yleisimmän partisiipin osuus eri partisiippimuotojen esiintymistä on 30–80 %. Toistoon liittyy myös vakiosyntagmojen viljely, määräpartisiipit määräkonteksteissa. Tämä ei ole erillinen eikä vain partis.attribuutteja koskeva ilmiö, sillä vakiofraseologia on ylipäänsä tyyppillistä 1600-luvun saarna-

kirjallisuudelle (Forsman Svensson 1990: 78). Yleisimmät partisiipit ovat suurelta osin henkilöepiteettejä, jotka toistuvat dedikaatioissa, esipuheissa ja elämäkertajaksoissa: *Jumalata pelkääväinen ja hyvillä tavoilla kaunistettu muorivainaa, hyvinoppinut ja korkiast ylistettävä kirkkoherra*. Mainittuihin syntagmoihin sisältyvät kunkin partisiippimuodon taajakäyttöisimmät. Fraasiutuneisuuden lieveilmiö ovat myös lukuisat substantiiviset partisiipit, joista suurtaajuisimmat ovat samassa käytössä nykysuomessakin: *uskovainen, kuollut, kristitty*.

Partisiippimuotojen jakauma on kummassakin nykyproosan tekstilajissa lähes sama:⁴ aktiivin 1. partisiippia on suunnilleen puolet, passiivin 2. partisiippia neljännes, aktiivin 2. partisiippia viidennes ja passiivin 1. partisiippia vain muutama prosentti. Samantapainen on myös Lauseopin arkiston yleiskielen aineistosta laskettu jakauma (ks. Ikola – Palomäki – Koitto 1989: 491). Suurin vanhan kirjakielen ja nykysuomen välinen ero on aktiivin 1. ja passiivin 2. partisiipin edustuksessa. 1600-luvun taajakäyttöisin ja monipuolisin partis.attribuutti on passiivin 2. partisiippi (osuus partisiippimuodoista 40 %); aktiivin 1. partisiippi (osuus 30 %) on vasta toisella sijalla. Muiden partisiippien käyttö on fraasiutunutta ja harvojen ilmausten toistoa, mikä selittyy latinan ja ruotsin vastineiden vähäisyydestä.

Partis.attribuuttien verbaalinen funktio on paljolti kytköksissä määritteisiin. Tässäkin suhteessa asiaproosa poikkeaa muista tekstilajeista: määritteellisiä partisiippeja on yli 60 % (taideproosassa 45 %). Vanhassa kirjakielen partisiipeilla on runsaasti prefiksinomaisia adjektiivin määritteitä (vrt. ruotsin prefiksiverbit); nykykielen määritteellisiin partisiippeihin rinnastuvia on vain viidennes esiintymistä. Nykyisen asiaproosan partisiipeista joka kymmenennellä on useampi kuin yksi määrite, muissa tarkastelluissa tekstilajeissa tällaisia tapauksia on vain muutama. Myös objekti on huomattavasti yleisempi asiaproosassa kuin muissa korpuksissa; vanhan saarnakirjallisuuden objektit ovat lähes aina nykykielessä yhdyspartisiipeiksi tulkittavien syntagmojen määriteosia (*jumalaapelkääväinen*).

Nykyisessä asiatyylissä relatiivilauseen partisiippistaminen on sekä tekstin tiivistämiskeino että keino välttää kiilalauseita tai peräkkäisiä relatiivilauseita; määrätapauksissa partisiippistaminen on jopa pakollista. Vaikka 1600-luvun teksteissä esiintyy sporadisesti kompleksikkaitakin attribuuttirakenteita, partis.attribuuttien käyttö relatiivilauseiden parafraseina on vasta alul-

⁴ Eräissä alatekstilajeissa aktiivin ja passiivin 2. partisiipin suhteellinen osuus voi olla hyvinkin erilainen: sanomalehtiutisissa on runsaasti akt. 2. partisiippia, virkakielessä taas pass. 2. partisiippia. (Kyseisten partisiippien määrästä hallinnon kielessä ks. Ikola – Palomäki – Koitto 1989:491.)

laan. Vanhan saarnakirjallisuuden partisiipit ovat normaalisti adjektiivisia, vakiosyntagmoissa esiintyviä epiteettejä: ne kuuluvat saarnakielen fraseologiaan ja ovat siten pikemmin leksikaalinen kuin grammaattinen ilmiö.

LÄHTEET

- FORSGREN, TUULI 1986: Finska participattribut i svensk översättning. Uppsala.
——— 1989: Finska verbalnomen på *-minen* och deras översättningar til svenska. En korpusbaserad studie. Erikoiskielet ja käännösteoria. VAKKI-seminaari IX. Vöyri 11. — 12.2.1989. Vaasa.
- FORSMAN SVENSSON, PIRKKO 1990: Vanhan kirjasuomen teonnimistä ja teonnimirakenteista. Stockholm Studies in Finnish Language and Literature 5. Umeå.
- HAKULINEN, AULI—KARLSSON, FRED 1979: Nykysuomen lauseoppia. SKST 350. Jyväskylä.
- IKOLA, OSMO 1982: »Kohusta hämmentynyt ja matkakokemuksensa lehdistölle myynyt K.» Liiaksi kuormitetuista partisiippiattribuuteista. Kielikello 2. Helsinki.
——— 1986: Nykysuomen käsikirja. Toinen uudistettu laitos. Espoo.
- IKOLA, OSMO—PALOMÄKI, ULLA—KOITTO, ANNA-KAISA 1989: Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia. SKST 511. Mänttä.
- ITKONEN, TERHO 1979: Retkiä nykysuomeen. Tietolipas 83. SKS, Kerava.
- KOIVISTO, HELINÄ 1986: Verbien partisiippistamisen ja partisiippiattribuuttien käytön ongelmia. Folia fennistica & linguistica. Tampereen yliopiston Suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 13. Tampere.
——— 1987: Partisiippien adjektiivistuminen suomen kielessä. SKST 474. Mänttä.
- MARTINIUS, MATTHIAS 1689: Hodegus Finnicus. Holmiae. Näköispainos. SKS, Helsinki 1968.
- NUUTINEN, OLAVI 1976: Suomen teonnimirakenteista. Stockholm Studies in Finnish Language and Literature 1. Stockholm.
- PENTTILÄ, AARNI 1963: Suomen kielioppi. Toinen, tarkistettu painos. Porvoo.
- PETRAEUS, AESCHILLUS 1649: Linguae Finnicae brevis institutio. Aboae. Näköispainos. SKS, Helsinki 1968.
- PULKKINEN, PAAVO 1972: Nykysuomen kehitys. Tietolipas 72. SKS, Jyväskylä.
- SAARIMAA, E. A. 1971: Kielenopas. Tarkistanut Paavo Pulkkinen. 8. painos. Porvoo.
- SJÖSTRAND, NILS 1953: Ny latinsk grammatik. Malmö.
- WESSÉN, ELIAS 1956: Svensk språkhistoria III. Grundlinjer till en historisk syntax. Stockholm.

Participle attributes in 17th century sermons

PIRKKO FORSMAN SVENSSON

The article looks at the frequency and function differences in the use of participle attributes in 17th century sermons compared to present day Finnish. The forms studied are the 1st and 2nd active and passive participles. The older material comes from funeral sermons and other church sermons written in Finnish. Frequencies are calculated for a basic corpus comprising texts from 12 writers, with a total of 68,650 word-forms. The corpus of contemporary Finnish contains 140,800 word-forms of non-fictional prose and 123,400 of literary prose. The frequencies cited for the modern corpus are partly from other studies and partly my own calculations.

Participle attributes in 17th century Finnish differ from their present-day equivalents phonologically, morphologically and syntactically. The 1st active participle was usually a derived form in *-inen* (*olevainen* 'being'); the modern standard form *-vA* occurs only once in every five forms in the older material, and in some cases there is also a variant in *-pA* (*käypä* 'going', *ymmärrettävä* 'understanding'). The old written language uses an agent with the 2nd passive participle, but agent constructions are rarer than in modern Finnish. Syntactically exceptional are postposed participle attributes, for which there were models both in Latin and in the written Swedish of the period.

The proportion of participle attributes in the different text types are as follows: in modern non-fiction 2.8% of all wordforms, in modern fiction 0.5%, and in 17th c. sermons 0.7%. The fact that the 17th c. frequency is higher than that for modern fiction is due to the repetitive use of certain stereotype expressions. The distribution of the various participle forms is about the same in each of the two modern text types: 1st active participle about half, 2nd passive

a quarter, 2nd active a fifth, and 1st passive a few per cent only. The greatest difference compared to the sermons is the relative proportion of the 1st active and 2nd passive forms: the former account for 30% and the latter for 40% of all the participles in the older data. These participles were the most frequent ones in the old written language, and it was precisely these for which equivalent models existed in other languages. The other participles occur primarily in repetitive phrases and various fixed expressions, owing to the lack of translation equivalents vis-à-vis Swedish and Latin.

The most frequent participles are usually personal epithets, and come from dedications, prefaces, and the biographical sections of funeral sermons. A side effect of the use of fixed expressions is seen in standard constructions typical of sermons, and also many nominalized participles; the most frequent of these are still current as substantives in modern Finnish: *uskovainen* 'believer', *kuollut* 'a dead person', *kristitty* 'a Christian'.

The function of participles is primarily linked to that of their premodifiers. In modern non-fiction, where participles often have a verbal function, premodified participles account for over 60% of the total (45% in fiction). In the old written language participles frequently have prefix-like adverbial modifiers (*hyvinoppinut* 'well-learned'); however, participles that would be interpreted as premodified from the point of view of the modern language account for only 20%. The premodifying element is much more likely to be a semantic object in non-fiction than in the rest of the corpus. Object constituents of this kind in the language of the old sermons are nowadays almost always parts of syntagmas interpreted as compound participles (*jumalaapelkääväinen* 'godfearing').